

RAAP-NOTITIE 542

Uitbreiding zandwinput Nij Beets

Gemeente Opsterland

Een inventariserend archeologisch onderzoek

Colofon

Opdrachtgever: Van der Wiel infra & milieu bv

Project: archeologisch onderzoek Uitbreiding zandwinput Nij Beets (gemeente Opsterland)

Titel: Uitbreiding zandwinput Nij Beets, gemeente Opsterland; een inventariserend archeologisch onderzoek

Status: eindversie

Datum: januari 2004

Auteur: drs. A.M. Bakker

Bestandsnaam: L:\QXPress\Notities\2003\OPNIJ\N0542-OPNIJ.qxd

Projectcode: OPNIJ

Projectleider: drs. A.M. Bakker

Projectmedewerker: drs. T.A. van den Bergh & D. van den Berg

ARCHIS-waarnemingsnummers: niet van toepassing

Autorisatie: drs. T.J. ten Anscher

ISSN: 0925-6369

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

telefoon: 020-463 4848

Zeeburgerdijk 54

telefax: 020-463 4949

1094 AE Amsterdam

E-mail: raap@raap.nl

Postbus 1347

1000 BH Amsterdam

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2004

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

In opdracht van Van Der Wiel infra & milieu bv heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau in week 49 en 50 van 2003 een inventariserend archeologisch onderzoek uitgevoerd in verband met de uitbreiding van de zandwinput te Nij Beets (gemeente Opsterland). Het onderzoek diende te worden uitgevoerd omdat realisatie van de plannen zou kunnen leiden tot aantasting of vernietiging van mogelijk aanwezige archeologische resten. Doel van het onderzoek in het plangebied was de gaafheid van de bodem in combinatie met de aanwezigheid van archeologische waarden vast te stellen. Op basis hiervan kan worden afgeleid op welke terreingedeelten eventueel vervolgonderzoek zinvol is.

Tijdens het inventariserend archeologisch onderzoek zijn geen aanwijzingen aangetroffen voor de aanwezigheid van archeologische vindplaatsen in het plangebied. Naar verwachting zal er als gevolg van de geplande werkzaamheden dan ook geen verstoring van archeologische waarden optreden.

Op grond van het ontbreken van aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische vindplaatsen wordt ten aanzien van het plangebied geen vervolgonderzoek aanbevolen.

1 Inleiding

1.1 Kader en doelstelling

In opdracht van Van Der Wiel infra & milieu bv heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau in week 49 en 50 van 2003 een inventariserend archeologisch onderzoek uitgevoerd in verband met de uitbreiding van de zandwinput te Nij Beets (gemeente Opsterland). Het onderzoek diende te worden uitgevoerd omdat realisatie van de plannen zou kunnen leiden tot aantasting of vernietiging van mogelijk aanwezige archeologische resten. Doel van het onderzoek in het plangebied was de gaafheid van de bodem in combinatie met de aanwezigheid van archeologische waarden vast te stellen. Op basis hiervan kan worden afgeleid op welke terreingedeelten eventueel vervolgonderzoek zinvol is.

1.2 Plangebied en archeologische verwachting

Het plangebied (ca. 25 ha) ligt ten oosten van de huidige zandwinput te Nij Beets en ten westen van de A7, tussen de Leppedyk en de Beetsterweg (figuur 1). Het gebied staat afgebeeld op kaartblad 11B van de topografische kaart van Nederland (schaal 1:25.000); de centrumcoördinaat is 199.000/564.250. Ten tijde van het onderzoek was het plangebied in gebruik als grasland.

1.3 Onderzoeksopzet en richtlijnen

Het onderzoek bestond uit een beknopt bureauonderzoek, een verkennend booronderzoek en een oppervlaktekartering.

Het inventariserend archeologisch onderzoek is uitgevoerd volgens de hiervoor geldende normen en richtlijnen die zijn vastgelegd in het Handboek ROB-specificaties (Brinkkemper e.a., 1998). RAAP Archeologisch Adviesbureau en de door RAAP toegepaste procedures zijn goedgekeurd door het College voor de Archeologische Kwaliteit (CvAK), de instelling die het toezicht heeft op de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA; Voorbereidingscommissie Kwaliteitszorg Archeologie, 2001).

Zie tabel 1 voor de dateringen van de in deze notitie genoemde archeologische perioden. Enkele vaktermen worden achter in deze notitie beschreven (zie verklarende woordenlijst).

2 Bureauonderzoek

2.1 Methoden

Voorafgaand aan het veldonderzoek is een beperkt bureauonderzoek uitgevoerd om na te gaan of er reeds archeologische vondsten uit het plangebied geregistreerd staan en om ten behoeve van het veldwerk de landschappelijke kenmerken alsmede de archeologische verwachting te bepalen. In het kader van het bureauonderzoek zijn verschillende bronnen geraadpleegd (zie literatuurlijst).

Om inzicht te krijgen in het voorkomen van archeologische vindplaatsen in of nabij het plangebied is het ARChEologisch Informatie Systeem (ARCHIS) van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) te Amersfoort geraadpleegd.

2.2 Resultaten

Geologie en geomorfologie

Bodem

Volgens de bodemkaart bestaat de bodem in het plangebied uit madeveengronden (zeggeveen, rietzeggeveen of broekveen; Stiboka, 1976: code aVc) soms met zand ondieper dan 1,2 m -Mv zonder humuspodzol (code aVz) en moerige eerdgronden (moerige bovengrond op zand: code vWz).

Archeologie

In ARCHIS staan geen archeologische vindplaatsen geregistreerd uit (de omgeving van) het plangebied.

Archeologische verwachting

Volgens de FAMKE (Provincie Fryslân, 2002) geldt voor het plangebied een lage en onbepaalde archeologische verwachting, deels met attentieraster voor vindplaatsen uit de Steentijd t/m Vroege Bronstijd. Voor vindplaatsen uit de Midden Bronstijd t/m Vroege Middeleeuwen geldt een lage en onbepaalde verwachting.

3 Veldonderzoek

3.1 Methodes

Oppervlaktekartering

Een oppervlaktekartering is een adequate en snelle methode van archeologisch veldonderzoek voor grote oppervlakken. Een oppervlaktekartering is zinvol in gebieden waar archeologisch interessante lagen zich aan of dicht onder de oppervlakte bevinden en daarbinnen alleen op plaatsen waar de grond niet begroeid is. In het plangebied zijn de akkers, molshopen, slootkanten en andere ontsluitingen geïnspecteerd op het voorkomen van archeologische indicatoren.

Verkennend booronderzoek

Er is een verkennend booronderzoek in het plangebied uitgevoerd om een indruk te krijgen van de bodemopbouw, de mate van bodemverstoring en de aanwezigheid van archeologische resten. Aan de hand van het booronderzoek kan worden vastgesteld of zich in het pleistocene zand een podzolbodem heeft ontwikkeld. Op de hogere delen van het pleistocene zand (dekzandopduikingen) kunnen nederzettingen uit de Steentijd voorkomen. De boringen zijn zo geplaatst dat van de bodemopbouw en de mate van bodemverstoring en de eventueel aanwezige archeologische indicatoren een duidelijk beeld is verkregen. Tijdens het verkennend booronderzoek zijn in het plangebied 60 boringen verricht (figuur 1). De boringen zijn regelmatig verspreid over het plangebied geplaatst met een gemiddelde van 2 boringen per ha.

Er is geboord tot maximaal 1,9 m -Mv met een gutsboor met een diameter van 3 cm. De boringen zijn beschreven onder andere conform NEN 5104 (Nederlands Normalisatie-instituut, 1989). De boringen zijn met meetlinten ingemeten (x- en y-waarden). Het opgeboorde materiaal is in het veld gecontroleerd op de aanwezigheid van archeologische indicatoren (zoals houtskool, vuursteen, aardewerk, metaal, bot, verbrande leem en fosfaatvlekken). Er zijn geen monsters genomen.

3.2 Resultaten

Oppervlaktekartering

Tijdens de oppervlaktekartering zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen.

Geologie en bodem

In het algemeen bevindt de top van het pleistocene zand zich in het plangebied tussen 0,3 en 1,4 m -Mv. In het plangebied is geen dekzand en/of podzolbodem aangetroffen. Het pleistocene zand bestaat uit licht siltig, matig grof tot matig fijn zand met alleen in de top rietresten en soms humuslaagjes (fluvioglaciale afzettingen). Op het zand komt over het algemeen een laag veen voor met daarop een laag licht zandig veen en een bouwvoor bestaande uit matig zandig veen. In boring 43 is de bodem verstoord tot 1,55 m -Mv. Direct hieronder bevindt zich het intacte zand. In de boringen 35 en 59 is geen veen aangetroffen en ligt de top van het fluvioglaciale zand op circa 0,2 m -Mv.

Archeologie

In de boringen zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen.

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies

Tijdens het inventariserend archeologisch onderzoek zijn geen aanwijzingen aangetroffen voor de aanwezigheid van archeologische vindplaatsen in het plangebied. Naar verwachting zal er als gevolg van de geplande werkzaamheden dan ook geen verstoring van archeologische waarden optreden.

4.2 Aanbevelingen

Op grond van het ontbreken van aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische vindplaatsen wordt ten aanzien van het plangebied geen vervolgonderzoek aanbevolen.

Met betrekking tot de bevindingen van onderhavig onderzoek dient contact opgenomen te worden met de provinciaal archeoloog van Friesland (dr. G.J. de Langen).

Literatuur

Brinkkemper, O., e.a. (redactie), 1998. *Handboek ROB-specificaties*. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort.

Nederlands Normalisatie-instituut, 1989. *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters*. Nederlands Normalisatie-instituut, Delft.

Provincie Fryslân, 2002. *Cultuurhistorische Kaart Fryslân. Digitale informatie over cultuurhistorie: aardkunde, archeologie (FAMKE), historische geografie, bouwhistorie. Cd-rom, versie 1.0*. Provincie Fryslân, Leeuwarden.

Stiboka, 1976. *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Toelichting bij kaartblad 11 West Heerenveen*. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.

Vorbereidingscommissie Kwaliteitszorg Archeologie, 2001. *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie. Eindrapport van de Vorbereidingscommissie Kwaliteitszorg Archeologie*. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, Den Haag.

Gebruikte afkortingen

ARCHIS	ARChEologisch Informatie Systeem
FAMKE	Fries Archeologische Monumenten Kaart Extra
-Mv	beneden maaiveld
ROB	Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek

Overzicht van figuren en tabellen

Figuur 1. Boorpuntenkaart.

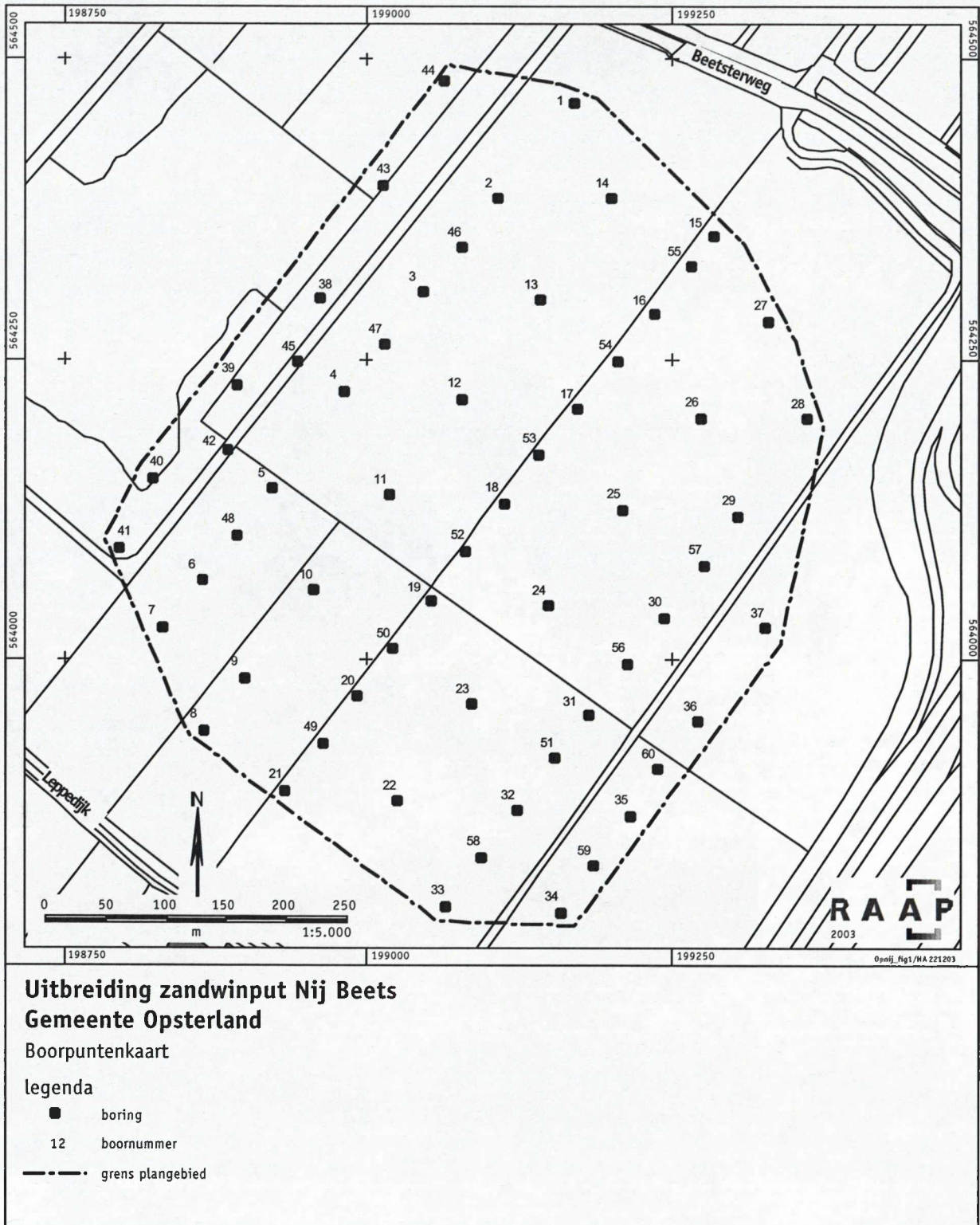
Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

Verklarende woordenlijst

dekzand	Fijnzandige afzettingen die onder periglaciaire omstandigheden voornamelijk door windwerking ontstaan zijn.
eerdgrond	Laag met donkere, min of meer rulle grond, met organische en anorganische bestanddelen.
fluvioglaciaal	Door smeltwater (afkomstig van gletsjers) afgezet.
moerige gronden	Restveenlaag op zeeklei.
Pleistoceen	Geologisch tijdperk dat circa 2,3 miljoen jaar geleden begon. Gedurende deze periode waren er sterke klimaatswisselingen van gematigd warm tot zeer koud (de vier bekende IJstijden). Na de laatste IJstijd begint het Holoceen (circa 8800 voor Chr.).
podzol	Bodem met een uitspoelingslaag (E-horizont) en een inspoelingslaag (B-horizont). Het proces van het uitloggen van de E-horizont en de vorming van een B-horizont door inspoeling van amorfe humus en ijzer wordt podzolering genoemd.
silt	Gronddeeltjes ter grootte van 2 tot 50 µm.
Steentijd	Archeologische periode die zich kenmerkt door het gebruik van stenen werktuigen.
veen	Geheel of grotendeels uit enigszins ingekoolde, maar nauwelijks vergane plantenresten opgebouwde afzetting.

Periode	Datering
Nieuwe tijd	1500 - heden
Late Middeleeuwen	1050 - 1500 na Chr.
Vroege Middeleeuwen	450 - 1050 na Chr.
Romeinse tijd	12 voor - 450 na Chr.
IJzertijd	800 - 12 voor Chr.
Bronstijd	2000 - 800 voor Chr.
Neolithicum (nieuwe steentijd)	5300 - 2000 voor Chr.
Mesolithicum (midden steentijd)	8800 - 4900 voor Chr.
Paleolithicum (oude steentijd)	300.000 - 8800 voor Chr.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

Figuur 1. Boorpuntenkaart.